THE SIGNIFICANCE OF IRONY IN THE NOVEL 'SOME PEASANTS' BY DINU SARARU

Maria Holhoş, Andra Gabriela Holhoş
Liceul cu program sportiv, Alba Iulia

Abstract:Belonging to the literature about traditional village, the novel "Some Peasants" by Dinu Sararu deals with atopic typical of postwar rural environment, namely, forced collectivism done with the brutal involvement of political security services. The writer manages to give the events a symbolic meaning, proving himself to be a subtle and refined observer of the village, understanding with the same subtlety the significance of the peasants' phrases. Although the approached topic is extremely serious, the writer inserts comical aspects, the main tendency being that of irony. In this novel, irony frequently points out the discrepancy between reality and the ideal, sometimes it generates contrasts and in some cases it proves to be the mark of the author's subjectivity. As far as the construction technique is concerned, irony stays within the limits of the two coordinates: the mechanism involved in the construction of the global meaning of the work or the stylistic mechanism.

The characters of this novel as far as irony is concerned, fall under a relationship of solidarity, connected by common feelings and awareness, a mark of shared laughter,complicity being involved, or a relationship of rivalry, in this case irony is excluded, ridiculing certain members of a group, a criterion specific to challenging. Irony is associated in this novel with other forms of the comic, thus getting the scornful laughter or the small thankful smile, proving the fact that irony can be multi-directional or sarcastic.

Keywords: comical aspects, irony, subjectivity, stylistic mechanism, limits.

Romanul *Nişte ţărani* (1974), semnat de Dinu Săraru, se înscrie în literatura despre satul românesc, abordînd tema colectivizării. Satul oltenesc, înscris în coordonate spaţiale prin denumirile Cornul Caprei, Sacoţ, Stoiceşti, Gurgru, Munţii Recei, malul rîului Cerna, este însufleţit prin portretul ţăranilor cunoscuţi de autor în Slătioara în anii copilăriei. Evenimentele istorice postbelice declanşează pentru mulţi săteni o situaţie limită. Personajele romanului primesc valori simbolice pentru psihologia ţărănească, remarcîndu-se prin dorinţa de statornicie, dar şi prin circumspecţie. Acest univers al satului frămîntat de schimbările profunde a fost anticipat prin povestirea *Silvica,* publicată în „Gazeta literară" în 1961.

Înscris în ciclul literatura despre satul tradiţional, romanul abordează o tematică specifică mediului rural postbelic, colectivizarea forţată, cu implicarea brutală a Securităţii. Scriitorul reuşeşte să dea evenimentelor un sens simbolic, dovedindu-se un fin observator al satului, marcat de un spirit polemic, pătrunzînd cu subtilitate semnificaţiile expresiilor ţărăneşti. Deşi problematica abordată este prin excelenţă gravă, autorul inserează aspecte comice, tendinţa dominantă fiind cea a ironiei. În acest roman ironia marchează frecvent discrepanţa dintre realitate şi idealitate, alteori devine generator de contrast şi în cîteva situaţii se dovedeşte marcă a subiectivităţii auctoriale. Din punct de vedere al tehnicii de construcţie, ironia se menţine în

BDD-A28015 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:50 UTC)

limitele celor două coordonate: mecanism implicat în construirea sensului global al operei sau mecanism stilistic.

Conceptului de ironie este strîns legat de perioada filosofului grec Socrate[1] primind o valoare peiorativă, multe din convingerile filosofului grec, devenind cunoscute prin intermediul scrierilor discipolului său, Platon[2]. Filosoful antic grec Aristotel[3] surprinde schimbarea sensului unui cuvînt cu ajutorul ironiei. Cel care defineşte mai complex ironia este Marcus Fabius Quintilianus, menţionînd în *Arta oratorică* sensul opus pentru cele afirmate prin intermediul acestui trop, primind astfel în spaţiul latin o resemantizare. Despre ironie s-au scris multe studii de specialitate[4], iar exemplificările din textele literare sunt deseori concentrate în jurul numelor Molière, Miguel de Cervantes, François Rablais, William Shakespeare, Charles Dickens, din literatura universală, iar din literatura română reprezentativi sunt I. L. Caragiale, Ion Creangă, Marin Preda şi Marin Sorescu.

Ironia[5] este valoificată atît în construcţia personajelor cît şi în accenturea unor situaţii comice. În romanul suport nu se poate vorbi de ceea ce numea Emil Cioran în general o „ironie elegantă, inteligentă şi fină, născută dintr-un sentiment de superioritate sau orgoliul facil."[6] Dominante sunt situaţiile în care se poate vorbi „de ironia tragică, de ironia infinit amară, de ironia din disperare."[7] Dacă în teatru sau scrierile extrem de concentrate, de tipul „momente şi schiţe" se poate obţine un *comic perfect*, confirmînd astfel că: „arta comică înseamnă negarea tranzitorietăţii momentului şi ridicarea acestuia la un nivel inalterabil şi definitiv,"[8] în romane se remarcă o transformare a comicului pe parcursul desfăşurării evenimentelor, „încărcîndu-se cu tot omenescul pe care îl cară viaţa în curgerea ei."[9] Fără a provoca direct rîsul, acest roman cuprinde în paginile sale interesante pasaje cu tentă ironică, care pot fi grupate tematic în trei categorii:

a) Ironia avertizează discrepanţa dintre realitate şi idealitate

---

[1] **** Dicţionar de estetică generală,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1972, p. 329: Socrate, (470-399 î.e.n.), filosof grec; *Urmărind realizarea „purităţii interioare", adică realizarea unei cunoaşteri libere de convenienţe, iluzii şi prejudecăţi, cât mai conforme lumii pure, transcendente şi sacralizate a adevărului, S.*[n.n. Socrate] *a îmbinat raţionalismul său gnoseologic şi etic cu o viziune în care precumpănea spiritul...*

[2]*Idem*, p. 269: Platon, (427-347 î.e.n.), filosof grec, fondatorul idealismului obiectiv în filosofia antică, elev al lui Socrate; *Perceptele sale estetice sînt răspîndite în dialogurile* ***Fedru***, ***Hippias major***, ***Phaidon***, ***Gorgias***,***Banchetul***, ***Republica*** *(cartea a III-a)*

[3]*Idem*, p. 29: Aristotel (384-322 î.e.n.), *elev şi oponent al lui Platon, […] concepţiile sale estetice* [n.n. ale lui Aristotel] *expuse în tratatul* ***Despre retorică*** *şi mai cu seamă în* ***Poetica***, *prima sistematizare ştiinţifică de teorie filosofică a literaturii....*

[4]Se pot enumera câteva nume reprezentative în cercetarea, definirea, interpretarea *ironiei*: Pierre Fontanier, Henri Morier, Paul Grice, John Searle, Richel Giora, Herbert Clark, Richard Gerrig, H.W. Fowler, Dan Speber, Deidre Wilson, Gregorz Currie, Akira Utsumi, Sam Glucksberg, Roger J. Kreutz, Luigi Anolli, Rita Ciceri, Maria Giaele Infantino, Joan Lucariello, Gregorz Bryant, Jean Fox Tree ş.a.

[5]Augustin Scriban, *Dicţionarul limbii româneşti (etimologii, înţelesuri, exemple, citaţii, arhaisme, neologisme, provincialisme)*, Ediţie anastatică îngrijită şi prefaţată de I. Oprişan, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2013, p. 661: „(vgr. *eironela*, lat. *ironia*, întrebare naivă făcută cu scop de a-ţi bate joc, cum avea obicei să facă filosofu Socrate; ironie). Bătaie de joc, luare în rîs prin vorbe contrare la ceia ce cugeţi tu (de ex.: *vulpea zise măgarului:* ***mintosule,*** *de unde vii?*) *Fig.* Contrast întâmplător care seamănă a bătaie de joc (cum ar fi un mare navigator înecat într-o baltă): *ironie a soartei.* "

[6] Emil Cioran, *Ironie şi autoironie* în Emil Cioran, *Pe culmile disperării,* Bucureşti, Editura Humanitas, 2008, p. 105.

[7]*Ibidem.*

[8]Alexandru Paleologu, *Molière, sau comicul absolut* în Alexandru Paleologu, *Simţul practic,* Ediţia a II-a, Bucureşti, Cartea Românească, 2007, p. 35.

[9]*Ibidem.*

BDD-A28015 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:50 UTC)

Craina, preşedintele Comitetului executiv provizoriu din satul Cornu Caprei îşi face autocritica în munca politică dusă de el, constatînd cu tristeţe că nu a reuşit să facă ordine, „nici să ridice nivelul politic al ţăranilor pînă acolo încît aceştia să nu mai întrebe nimic sau să zică toţi: Da!”[10] Progresul politic după înţelegerea lui Craina consta în uniformizarea şi anihilarea individualităţii. Schimbările rapide intervenite în viaţa sătenilor îi descumpănesc, pierzîndu-şi încrederea şi în formele arhaice de orientare: „Boncu ăsta nu numai că este chiabur, dar şi cocoşii lui mint, cîntă de trei ori înainte de miezul nopţii, să crezi că vine dimineaţa şi să pleci nebun pe cîmp...”[11]

Pătru cel Scurt, aflat pe front în apropierea consăteanului său, Dumitru lui Dincă, epuizat de lupta care părea că nu se mai sfîrşeşte şi revoltat că sunt siliţi să lupte uneori împotriva voinţei lor, îşi mărturiseşte mîhnirea din suflet: „– Dumitre, uite cum stăm noi, cu puştile îndreptate înainte, tot aşa putem noi sta cu ele îndreptate îndărăt, cine te-a întrebat pe tine încotro trebuie făcut războiul?”[12] semn că soldaţii erau puţin informaţi despre evenimentele de pe front şi deseori siliţi să-şi trăiască propria dramă sub privirile pierdute ale celor din jur, epuizaţi şi ei de greutăţile frontului. Acelaşi Pătru cel Scurt s-a întors de pe front cu o jumătate de an mai tîrziu, cu chipul lui de om singur, fără părinţi şi fără familie, motivase întîrzierea întoarcerii sale în satul natal: „– Acum mi s-a terminat mie războiul, voi v-aţi grăbit, aveaţi şi la ce, eu mă gîndeam să mai stau niţel şi să văd şi eu lumea pe îndelete.”[13] Însurătoarea pentru Pătru ce Scurt devine un moment inevitabil din cauza vremii, „se gîndea că dacă ploile astea s-ar fi oprit îşi făcea de lucru şi scăpa de însurătoare.”[14] Căsnicia întemeiată fără sentimente devenea formală, ironizată cu subtilitate şi în cazul lui Pătru cel Scurt şi soţia lui, plecaţi în sat mergeau la distanţă unul de celălalt şi „vorbea fiecare în sinea lui, cum făceau şi acasă, cînd stăteau împreună şi nu puteau să închege nici unul dintre ei nicio poveste pe care s-o ducă pînă la capăt.”[15] Ideea că orice cuplu trebuie să aibă o anumită intimitate, în situaţia lui Pătru cel Scurt şi tînăra lui soţie primeşte o notă hazlie: „şi la ei în casă, cît era de mică, tot se găsea ceva care era a lor şi numai al lor, sărăcia...”[16]

Ion al lui Ciclop, deşi nu a participat pe front, „fiind chior şi niţel cam nărod”, a jucat popice în fiecare duminică pe secărică, vînzînd puţinul pămînt pe care îl avea, iar la sfîrşitul războiului s-a prezentat la primărie, ca om sărac, ca „proletar”. Înscris în partid, vătăşelul nu ştia să scrie, nici să citească, dar „făcea agitaţie şi certa pe toată lumea, şi cînd bătea el cu băţul în poarta cuiva însemna că nu e de bine.”[17]

Aluzia la condiţia membrului de partid înscris în speranţa profitului material şi nu din convingeri ideologice este des întîlnită în acest roman. Atmosfera de teroare din primăriile săteşti se prelungea şi peste noapte, deseori cei suspectaţi de nesupunere fiind reţinuţi ca într-un arest preventiv, cum a fost cazul lui Năiţă Lucean: „ofiţerii dormeau lîngă arme în primărie, Craina, preşedintele, dormea şi el în primărie [...] numai Năiţă nu mai ieşise...”[18] Recrutarea activiştilor de partid sau ai angajaţilor Securităţii deseori devenea prilej de ironie. Turbatu, tatăl tînărului

[10]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 8.
[11]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 12.
[12]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 26.
[13]Dinu Săraru, *op.cit..*, p. 28.
[14]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 31.
[15]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 36.
[16]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 33.
[17]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 12
[18]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 13.

BDD-A28015 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:50 UTC)

locotenent de la Securitate, avea zece copii şi cînd era cu chef, recunoştea lovindu-se „cu mîinile amîndouă peste tîmple, bine că mă cunosc copiii pe mine, că eu pe ei nu-i mai cunosc! ”[19]
Maiorul de la Securitate, anchetatorul lui Năiţă Lucean, este şi el ironizat pentru convingerile lui că puterea politică îi conferă siguranţă în toate demersurile lui profesionale: „noi nu trebuie să ne grăbim, noi suntem la putere şi suntem calmi.”[20] Interogat şi de un ofiţer tînăr, Năiţă Lucean mărturiseşte că singura politică făcută de el a fost *războiul*, ca mai ales toţi ţăranii. Fratele lui şi înaintaşii lui şi-au dat viaţa pentru libertate, tatăl a murit pe frontul de la Mărăşeşti, iar bunicul în războiul cu turcii. Anchetatorul nu este sensibilizat de jertfa bărbaţilor din această familie, luptători pe front, continuînd să-l numească „duşmanul de clasă” deoarece nu declara că are puşcă. Expresia folosită de activiştii de partid la adresa oricărui sătean suspectat că nu se conformează celor stabilite prin politica vremii se banalizează prin prezenţa unor situaţii pline de ironie cu nuanţe de sarcasm. Astfel personajul Trică, fost argat la animalele învăţătorului, acum se considera „funcţionar” îngrijind taurul comunei cu care „discuta” în spiritul ideologiei de partid: „Hai, băiete – zicea el –, că azi avem treabă, nu mai putem sta degeaba ca ieri şi să mîncăm lucerna statului de pomană, că ai văzut cum pleacă vacile de la tine, cu coada pe sus de nu le mai poate opri nimeni, că tu stai ca boul şi nu te uiţi la ele şi ne batjocoreşte o comună întreagă.”[21] Orice conversaţie incomodă pentru Trică era întreruptă cu replica: „nu discut cu duşmanul de clasă” devenit motiv de haz pentru mulţi săteni.
Ceasul, accesoriul simbol al omului civilizat, devine prilej de ironie pentru săteni, vizînd persoanele care ignoră punctualitatea: „am văzut oameni şi cu două ceasuri pe mînă şi se ţineau de nişte drăcii...”[22]
Preotul paroh Sofronie deseori devenea subiect în poveştile sătenilor ironizat pentru modul în care îndeplinea activităţile religioase. Departe de a fi un exemplu pentru săteni, de multe ori dădea prilej de a fi criticate defectele sale, cele mai izbitoare fiind lăcomia şi beţia. Chemat la înmormîntarea unui cîntăreţ bisericesc din Sacoţ, un sat izolat, în care se ajungea cu greutate, preotul se comportă mult sub aşteptările credincioşilor. Soseşte călare pe o iapă vînătă de slabă, împreună cu Simion Popescu, amîndoi cu picioarele atîrnate pe jos. În ciuda faptului că au întîrziat foarte mult, amîndoi erau afumaţi încît sătenii i-au ajutat să coboare. Deoarece drumul spre cimitir era doar pe la soare, preotul înmuiat de băutură şi căldură nu mai rezistă şi cere ca cei apropiaţi mortului să-l mai bocească pe cel răposat, timp în care el să se odihnească puţin la umbră „pînă mai trece năduful ăsta, că slujba e lungă, şi mortul are răbdare să aştepte, n-are unde se grăbi.”[23] Preotul şi Simion Popescu au adormit aşa de adînc, încît, de sforăitul lor, nu se mai auzeau nici bocitoarele. Familia celui decedat a fost nevoită să plătească un bătrîn pentru a priveghea mortul toată noaptea, urmînd ca înmormîntarea să fie continuată ziua următoare de alt preot. Fără convingeri creştine, preotul amînă sau evită serviciul religios în multe împrejurări, fiind interesat de cîştigul ce îl poate obţine de la credincioşi, asemeni episcopului Jacques de Châtelier, cunoscut de credincioşi „ca un om foarte iubitor de strălucire, hrăpăreţ, mai lumesc decît se cuvine pentru starea sa”[24] şi episcopului Denys de Moulins. Acelaşi preot Sofronie

[19]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 21.
[20]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 40.
[21]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 48.
[22]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 33.
[23]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 20.
[24]Johan Huizinga, *Amurgul Evului Medi: studiu despre formele de viaţă şi de gândire din secolele al XIV-lea şi al XV-lea în Franţa şi în Ţările de Jos,* Traducere din olandeză de H. R. Radian, Bucureşti, Editura Humanitas, 2002, p. 34. Amândoi episcopii au refuzat desfăşurarea serviciului religios timp de câteva săptămâni pe motiv că nu au putut obţine anumite sume de bani de la nişte credincioşi.

BDD-A28015 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:50 UTC)

participă cu multă întîrziere la pomana oferită de familia lui Pătru cel Scurt, dar în locul rugăciunilor pentru dezlegarea mesei de pomană, părintele afumat de băutură, intonează Troparul Botezului Domnului Iisus Hristos, iar în loc de cădelniţă ţine în mînă paharul, prilej de a fi din nou ironizat de săteni deoarece ei erau nevoiţi să şoptească părintelui rugăciunile adecvate momentului: „–Părinte, se apropie Culiţă de el, – nu e de pomenire, e praznic.”[25] În acest roman multe dintre replicile şi acţiunile preotului precum şi ale sătenilor se înscriu într-un lamentabil proces de desacralizare a lumii rurale, „ţăranii săi [n.n. romanului] sunt cu totul lipsiţi de credinţă şi scoşi în afara tradiţiei.”[26]

Ofiţerii Securităţii sunt descrişi în linii negative, criticaţi pentru comportamentul brutal, dar mai ales pentru lipsa de pregătire intelectuală, demascată în primul rînd prin limbaj şi prin atitudinea jignitoare, dusă pînă la cinism şi cruzime, faţă de cei interogaţi. Pătru cel Scurt a constatat cu simplitate: „ăştia de la Secoritate numai din gradaţi sunt făcuţi, n-au şi ei un sergent, un plutonier, ceva mai mic, toţi s-au făcut ofiţeri, dintr-odată, ca al lui Turbatu, de la oale, direct la gradaţi.”[27] Năiţă Lucean îl completează pe finul său aducîndu-şi aminte de bătaia primită de la un tînăr securist pentru că a refuzat să predea arma folosită pentru vînătoare: „–Păi, altfel ar trebui să-i ţine prin şcoli pînă să ajungă ei ofiţeri şi n-avea timp, că sunt grăbiţi, şi şcolile mai costă. Pînă să faci dintr-unu ca Turbatu om cu şcoală îţi trebuie ani de zile şi ei se grăbesc, n-ai văzut ? [...] Întîi îi face ofiţeri şi pe urmă care trebuie şi se vede că e ceva de capul lui, îi mai dă şi la şcoală, fiindcă acuma n-ai văzut, ce le trbuie lor e să ştie niţică bătaie, nu e cazul de şcoală multă. Fac cu ei două trei săptămîni, hai o lună acolo, o şcoală de bătaie şi le pune galonul pe umăr, restul se descurcă cu ce mai ştiu dupe-acasă.”[28]

Ţăranii din romanul lui Dinu Săraru au multe elemente comune cu cei din romanul *Moromeţii* semnat de Marin Preda. Chiar personajul principal, Năiţă Lucean, se remarcă prin voinţa de a rezista în faţa schimbărilor vremii, avînd cîteva trăsături comune cu Ilie Moromete, deşi „mai puţin complex, dar semănînd în felul de a reacţiona în situaţii dificile, de a se apăra prin disimulare, de a vorbi în doi peri, de a-şi lua interlocutorul, cu subtilitate, peste picior, de a mima inocenţa.”[29] O secvenţă ilustrativă este cea în care Năiţă Lucean taie scara cînd urma să coboare cei de la primărie veniţi în control după porumb. Nu sunt scutiţi de ironie nici oamenii simpli, criticaţi pentru aspectele negative, fizice sau morale. Gheorghe Oţăt cu nevasta, cînd sunt băuţi, se bat ca la Cornu Caprei, cu furca, cu coada hîrleţului, cu reteveiul, cum apucă. Iar Veta lui Haralambie, dacă ar fi bătut-o bărbatul ei ca securiştii „ar fi spus, amărîta de ea, tot satul cu care s-a iubit; aşa a murit omul împăcat sufleteşte şi ea cîntă în strană şi spune Crezul în mijlocul bisericii de zici că e copil mic.”[30]

Chiar şi cei care au luptat pe front sunt ironizaţi dacă s-a aflat adevărul despre faptele lor, cum este cazul lui Gogu, cel care primise misiunea de a mîna caii unei căruţe. Într-o noapte, la trecerea peste Tisa, Gogu a adormit cu hăţurile cailor în mînă, iar spre ziuă a căzut din căruţă.

[25]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 198.
[26]Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu (coordonatori), *Dicţionarul scriitorilor români,* vol. IV, literele R/ Z, Bucureşti, Editura Albatros, 2002, p. 177.
[27]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 176.
[28]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 177.
[28] Eugen Simion (coordonator), *Dicţionar General al Literaturii Române,* vol. VI, literele S/T, Bucureşti, Editura Univers, 2008, p. 85.

[30]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 177.

BDD-A28015 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:50 UTC)

Rătăcit de căruţa lui, Gogu s-a întors pe drumul pe care venise şi după multe săptămîni a sosit acasă, „terminase războiu-naintea tuturor şi fusese trimis cioban la nişte oi şterpe. Nu se interesa nimeni de el, nu fusese dat dezertor, nimic, dar în controalele armatei rămăsese şi cînd fuseseră decoraţi veteranii, îl chemaseră şi pe el.[31]"

b) Ironia – factor generator de contrast

Supărat că ar putea să ajungă după moarte în acelaşi loc cu Veta, „care înfuleca pe nerăsuflate ca proasta de se şi mira unde dracu' bagă ea atîta varză"[32] , cîntăreţul bisericesc, Simion Popescu, răspunde femeii cu subtilitate: „Cred că te duci singură, Veto – zise el –, pe mine să nu contezi. Ia uită-te, domnule, vine omul la masă ca la petrecere, şi mătrăcuca dracului îmi face ea mie socoteala cînd mă duc eu şi cu cine mă duc..."

Simion Popescu uită că a venit la pomană, nu la petrecere, după cum a uitat că înainte era la biserică şi în timpul slujbei de hram a intonat şi cîntecul lui preferat: *Foaie verde de dudău/ Mă suii într-un podeu/ Să vorbesc cu Dumnezeu* spre disperarea părintelui. Acesta a ieşit din altar pentru a-l avertiza cu un semn al mîinii şi a rostit, cam neputicios, spre celălalt cîntăreţ bisericesc un avertisment, în speranţa că va pricepe cel vizat de critică: „Să-i spui la nenea Simion că decît să mai vie beat la slujbă, mai bine să nu mai vie..."[33] Dar patima băuturii nu-l cuprinse numai pe cîntăreţul bisericesc, ci chiar părintele alunecase, din păcate, spre acest viciu.

Părintele Sofronie este surprins cu gîndurile de nemulţumire faţă de parohia şi credincioşii pe care îi păstoreşte, deşi asculta îndemnurile spre o viaţă creştină tocmai la o întîlnire preoţească. În timp ce participa la şedinţa condusă de protopop, despre care avea senzaţia că durează o veşnicie, părintele găseşte moment prielnic de mîhnire profesională: „ce parohie nenorocită nimerise el la Cornu Caprei cu nişte necredincioşi ai dracului cum nu se mai puteau vedea alţii, nici la biserică nu se omorau, nici cu colivele nu se înghesuiau şi nici de murit nu prea mureau, numai răutatea şi păcatele îi mai ţineau." Grija preotului pentru prosperitatea materială îl îndepărtează de menirea spirituală în mijlocul comunităţii creştine.

Pătru cel Scurt devine un simbol al omului de la ţară, fără experienţa de a depăşi cu vigilenţă situaţiile ivite, uitînd chiar şi elementarele norme de conduită. Pătrunde în sala de şedinţă de la protopopiat şi surprins de spontaneitatea întîmplării cu ochelarii maicii stareţe se aşază exact la masa prezidiului, unde se afla un loc liber, lîngă protopop, „pusese coatele pe masă şi mai stătea şi cu pălăria pe cap"[34]. Întrebat cu un ton răstit al cui este, Pătru cel Scurt mărturisi numele duhovnicului de care aparţine, producînd stupoare în rîndul preoţilor cu gîndul lor maliţios în graba de a eticheta o persoană străină, preocupaţi doar de înfăţişarea acestuia îşi pregătesc o formală compătimire „uitîndu-se la capul lui rotund ca o bilă şi la mustăcioara neagră înflorită sub nas, i se păru foarte caraghios: Doamne ce copil urît mai are şi părintele Sofronie!"[35]

Surprins de atitudinea umilitoare a părintelui Sofronie cînd a fost întrebat de preoţii prezenţi la şedinţă dacă este fiul lui, Pătru cel Scurt înţelege din gestul părintelui de a se scutura ca de ceva ce te incomodează o repulsie faţă de prezenţa acestuia. Chiar din bucuria cu care maica stareţă l-a numit *oiţă* (enoriaş), dar pactizînd în acelaşi timp cu părintele că acest tînăr nu ar fi o mîndrie pentru familia unui preot, Pătru cel Scurt îşi amplifică supărarea, pregătind părintelui un răspuns plin de sarcasm, pe măsura insultei primite, refuzînd să împlinească misiunea încredinţată:

[31]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 192.
[32]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 187.
[33]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 186.
[34]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 189.
[35]Dinu Săraru, *op.cit.*, p. 189.

BDD-A28015 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:50 UTC)

„Atunci să faci dumneata, părinte, pe măgaru' şi să-ţi duci singur acasă samarul cu făina de porumb, că oiţa nu mai poate.[36]"

Fizicul lui Pătru cel Scurt devine deseori prilej de ironie atît pentru prietenul lui, Năiţă Lucean, cît şi pentru ceilalţi săteni: „scund şi bondoc", mersul lui stîrnea de asemenea aluzii deoarece avea pasul scurt şi parcă „se rostogolea ca un arici", iar vorbirea lui se diferenţia prin „glasul său piţigăiat-răguşit." Alteori, îmbrăcat într-o haină militară părea o fantomă deoarece mantaua „nu fusese a lui, se vedea bine, căci era mai lungă decît ar trebui, iar el nu o scurtase, îi păruse rău să bage foarfecele în ea, şi mergea cu ea ca şi cînd ar fi îmbrăcat într-un anteriu, măturînd cu poalele drumul, iar poalele se cam zdrenţuiseră, şi el cum era scurt părea şi mai scurt scufundat în acel sac militar cu epoleţii atîrnîndu-i pe umeri, căci nasturii lor se pierduseră de mult."[37] Fiind mereu prezent în apropierea prietenului său, parcă revedem imaginea lui Don Quijote - „simbol al idealismului exaltat, pus în slujba iubirii omului – ecou al platonismului renascentist – dar lipsit de perceperea realităţii"[38] însoţit de Sancho Panza „întruchipare a bunului simţ comun, vitregit însă de o perspectivă mai adîncă a cunoaşterii."[39] Dar atît în romanul suport cît şi în opera lui Cervantes lumea „este îngrădită în terestru, acţiunile eroice fiind lipsite de miraculos"[40]

În realitate Pătru cel Scurt a fost prietenul devotat, omul cu care se putea ajuta necondiţionat în orice moment Năiţă Lucean, discret şi modest, acceptînd fără supărare toate glumele făcute pe seama lui, devotat pînă la sacrificiu prieteniei cu acest consătean, recunoscător pentru nenumăratele situaţii în care soarta i-a surprins împreună înfruntînd încercările vieţii.

Pătru ce Scurt a ajuns la şedinţa de la protopopiat din întîmplare, ducea un sac de porumb părintelui paroh Sofronie, care-l rugase să-l ajute. Pătruns în sala de şedinţă este martor unei scene de dojană adresată preoţilor suspectaţi că ar fi ascuns ochelarii unei maici de la mănăstire. Cuvintele rostite de protopop se desprind de canoanele bisericeşti incluzînd cuvinte de lumească ocară, fiind ironizat protopopul prin intermediul limbajului: „Se poate, sfinţi părinţi, să ne facem dracului de rîs să vie miliţia cu cîinele, Doamne fereşte, să se ducă vestea de sfînta noastră protoierie, daţi ochelarii preacucernicei, că nu vede muierea neam şi i-a avut în şedinţă, se poate să păţim noi ruşinea asta? Lasă, preacucernico, nu blestema – se întoarse protopopul spre stareţă, care mărunţea din buze iute şi începuse să facă şi din mînă semnul mătaniei, lasă nu blestemaţi, c-a făcut careva o glumă şi vi-i dă, nu cumva dumneata părinte Sofronie, care, cum ţi-e obiceiul, te ţii de drăcii, hai, nu e cu supărare, e omenească gluma, hai."[41] Maica stareţă, cu faţa înlăcrimată, este surprinsă cu ironie în situaţia de a avea ochelarii legaţi cu un şnur de gît, doar „că-i alunecaseră pe sub anteriu."[42]

Unele personaje apar cu trăsături caricaturale, rolul lor în discursul narativ fiind complementar. Un astfel de exmplu este soacra lui Pătru cel Scurt, creionată cu defectul limbuţiei în contrast cu soţul ei care deseori părea mut, tăcea şi fuma, iar soţia lui „rea de gură, toca repede ca o meliţă pe uscat."[43]

c) Ironia marcă a subiectivităţii auctoriale:

[36]Dinu Săraru, *op. cit.* p. 190.
[37]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 57.
[38]Gabriela Dantiş (coordonator), *Scriitori străini.* Mic dicţionar, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p. 113.
[39]*Ibidem.*
[40]Eugen Todoran, *Ion Creangă între umoriştii lumii* în volumul Eugen Todoran, Ştefan Munteanu, Ionel Stan, *Mihai Eminescu, Ion Creangă. Studii*, Timişoara, 1965, pp. 301-302.
[41]Dinu Săraru, *op.cit.*, p. 188.
[42]Dinu Săraru, *op.cit.*, p.189.
[43]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 181.

BDD-A28015 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:50 UTC)

Vătăjelul Ion de la primărie, un bătrîn cam surd, era poreclit Ciclop, „avea un ochi cu albeaţă, şi cînd se uita la cineva, se uita într-o parte ca o gîscă speriată că vine uliul”[44] avea o soţie descrisă în aceeaşi notă caricaturală: „o femeie scorojită, ca o roşcovă, subţire şi neagră, şi rea, care de fiecare dată cînd îl prindea băut îl bătea cu o mătură de mesteacăn şi îl jelea tot ea, de parcă ar fi murit”[45]

Tot în tentă ironică este caracterizat sumar un bătrîn de peste Măgura, rămas pînă la sfîrşitul slujbei în biserică în speranţa că va fi şi el invitat la o masă de pomenire a celor morţi: „Vorbea cu acelaşi glas piţigăiat şi murea la fel de rîs din orice, deşi era limpede că mare lucru nu auzea el din ce se vorbea, fiind surd şi niţeluş cam năuc.”[46]

Numele personajelor adesea au o nuanţă ironică. Ciclop avea o afecţiune la ochi şi nu mai vedea bine. Prim-secretarul, numit Dumitru Dumitru, avea „nume de om sărac, neapărat, fiindcă daxcă ar fi fost ceva de capul lui taică-său era imposibil să nu-i pună şi lui un nume mai ca lumea, să poţi să-l deosebeşti.”[47] Cîrciumarul de la „Mat” era poreclit Difuzor, indiferent de subiectul abordat cu clienţii, el vorbea foarte tare „cu glasul lui mare şi puternic de parcă ar fi vorbit din fundul unei butii cu prune”[48], aluzie la profesia lui de comerciant de ţuică în special. Alexandru lui Gore înjura toată ziua fără să precizeze numele celui apostrofat, excepţie făcînd doar cu preşedintele Craina, pe motiv că nu îl cunoaşte, că nu este din sat: „Eu nu înjur numai pe cine cunosc. Însă dacă se duce în sat la el, trebuie să îl înjure şi pe el cineva, aşa că eu nu iau dreptul altuia.”[49] Ţăranul preocupat să producă şi să comercializeze ţuică a fost poreclit Terteci şi toţi se amuzau de păţania lui cînd i-a mîncat calul nasul la botezul nepoatei sale, ironizat că a fost pedepsit pentru că profita de pe seama sătenilor afectaţi de viciul beţiei. A fost salvat de la moarte de Pătru cel Scurt: „eu l-am scăpat din gura calului, că dacă nu eram eu îl mînca de tot şi el nici nu băga de seamă, rămînea de umbla fără cap.”[50] Mai rar, sunt prezentate şi în acest roman acţiuni burleşti care ne amintesc de personajele lui François Rabelais, spre exemplu Epistemon, rămas fără cap.[51] Poveştile celor întorşi de pe front includ şi astfel de scene hiperbolizate, primind nuanţe de ironie sarcastică. Relatarea lui Năiţă Lucean despre băiatul lui Spumă din Cunpene dă fiori prin grozăvia întîmplării. În timpul unui atac i-a fost retezat capul „şi eu dau să mă uit la el şi nu mai avea cap, însă mergea înainte [...] şi eu dau să zic «Mă, Spumă, unde te duci tu, mă, fără cap?»”[52]

Prezentarea aluzivă a personajului Mucălău, asemeni bătrînului din Sacoţ sau a lui Pătru cel Scurt, pune în valoare, prin intermediul ironiei, grotescul înfăţişării, stărnind curiozitate prin diformităţile fizice şi insistîndu-se pe aspectul jalnic al hainelor: „Mucălău îşi vîrîse mîinile în buzunarele pantalonilor de dimie croiţi ruseşte strînşi bine pe pulpe şi cu turul pantalonilor atîrnînd pînă la genunchi. Îşi răşchirase picioarele strîmbe şi scurte ca să pară mai înalt şi mai

[44]Dinu Săraru, *op.cit.,* p. 12.
[45]*Ibidem.*
[46]Dinu Săraru, *op. cit.,* p. 187.
[47] Dinu Săraru, *op. cit.,* p. 47.
[48] Dinu Săraru, *op. cit.,* p. 49..
[49]Dinu Săraru, *op. cit.,* p. 49.
[50] Dinu Săraru, *op. cit.,* p. 56..
[51]François Rabelais, *Gargantua &Pantagruel,* povestite pentru copii de Ileana şi Romulus Vulpescu, ilustrate de Val Munteanu, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Ion Creangă, 1989, pp. 162-164: O aşchie dintr-o piatră de gresie cu care era înarmat Papămaţ i-a tăiat gâtul lui Epistemon. Panurge, prietenul lui Pantagruel, ajutat de Eustene şi Carpalim, îl readuc la viaţă, lipindu-i capul de trup. „Deodată Epistemon deschise ochii, începu să răsufle, apoi să caşte şi să strănute.”
[52]Dinu Săraru, *Postfaţa de ieri şi de azi a poveştii* în *op. cit.,* p. 273.

BDD-A28015 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:50 UTC)

bine înfipt în situaţie, însă era un om scund şi butucănos, cu un cap mic ascuns sub o căciulă căzăcească, teşită şi cu fundul albastru imoşat şi aproape înnegrit de atîta purtat."[53]
Din secvenţele acestui roman se pot identifica situaţii în care personajele pot deveni pe rînd: locutor, auditoriul, victimă conştientă a ironiei, pseudo-victimă insensibilă la ironie.[54] Cele mai frecvente situaţii sunt cele în care ironia este adresată unui al treilea, fără să îşi dea seama, ceea ce produce un surplus de plăcere auditoriului. Cele mai restrînse ca număr sunt situaţiile de autoironie.
Personajele acestui roman se situează, sub aspectul ironiei, uneori, în raport de solidaritate, aflîndu-se într-o comuniune de sentimente şi de cunoştinţe, cum este situaţia celor doi prieteni, Năiţă Lucean şi Pătru cel Scurt, marcă a rîsului împărtăşit, fiind prezent criteriul complicităţii. Alteori se crează un raport de rivalitate, în această situaţie prin ironie se exclude, ridiculizînd anumiţi indivizi ai unui grup, specific criteriului provocării. În această situaţie pot fi amintite cîteva personaje: ofiţerii, angajaţii de la primărie, preotul, cîntăreţul. Ironia primeşte valenţe peiorative, cu nuanţe batjocoritoare şi este asociată şi în acest roman cu alte forme ale comicului obţinîndu-se rîs*ul dispreţuitor* (Năiţă Lucean fiind deseori actant) şi *micul surîs de recunoştinţă* (Pătru cel Scurt este personajul mai frecvent îngăduitor).

BIBLIOGRAPHY

1. CIORAN, Emil, *Pe culmile disperării,* Bucureşti, Editura Humanitas, 2008.
2. DANTIŞ, Gabriela (coordonator), *Scriitori străini.* Mic dicţionar, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981.
3. DEFAYS, Jean-Marc, *Comicul: principii, procedee, desfăşurare*,Iaşi, Institutul European pentru Cooperare Culturală, 2010.
4. HUIZINGA, Johan, *Amurgul Evului Medi: studiu despre formele de viaţă şi de gîndire din secolele al XIV-lea şi al XV-lea în Franţa şi în Ţările de Jos,* Traducere din olandeză de H. R. Radian, Bucureşti, Editura Humanitas, 2002.
5. PALEOLOGU, Alexandru, *Simţul practic,* Ediţia a II-a, Bucureşti, Cartea Românească, 2007.
6. PLETT, Heinrich F., *Ştiinţa textului şi analiza de text. Semiotică, lingvistică, retorică,* În româneşte de Speranţa Stănescu, Bucureşti, Editura Univers, 1983.
7. RABELAIS, *Gargantua & Pantagruel,* povestite pentru copii de Ileana şi Romulus Vulpescu, ilustrate de Val Munteanu, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Ion Creangă, 1989.
8. SĂRARU, Dinu, *Nişte ţărani,* Bucureşti, Editura Adevărul Holding, 2010.
9. SCRIBAN, Augustin, *Dicţionarul limbii româneşti (etimologii, înţelesuri, exemple, citaţii, arhaisme, neologisme, provincialisme)*, Ediţie anastatică îngrijită şi prefaţată de I. Oprişan, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2013.
10. SIMION, Eugen (coordonator), *Dicţionar General al Literaturii Române,* vol. VI, literele S/T, Bucureşti, Editura Univers, 2008.
11. STAROBINSKI, Jean, *Melancolie, nostalgie, ironie,* Traducere de Angela Martin, Selecţia textelor şi prefaţă de Mircea Martin, Bucureşti, Editura Meridiane, 1993.

[53]Dinu Săraru, *op. cit.*, p. 246.
[54]Vezi Jean-Marc Defays, *Comicul: principii, procedee, desfăşurare*,Iaşi, Institutul European pentru Cooperare Culturală, 2010, pp.86-87.

BDD-A28015 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:50 UTC)

12. TODORAN, Eugen; MUNTEAN, Ştefan; STAN, Ionel, *Mihai Eminescu, Ion Creangă. Studii*, Timişoara, 1965.
13. ZACIU, Mircea; PAPAHAGI, Marian; SASU, Aurel (coordonatori), *Dicţionarul scriitorilor români*, vol. IV, literele R/ Z, Bucureşti, Editura Albatros, 2002.
14. *** *Dicţionar de estetică generală,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1972.

[i]Ruxandra Cesereanu, „L'alchimie scripturale chez Andrei Codrescu". *Synergies*. Roumanie. No. 5, 2010, pp. 51-61.
[ii] Corin Braga,*De la arhetipla anarhetip*, Iaşi, Polirom, 2006, pp. 249-250.
[iii]OanaStrugaru,*Exilulcamodde existenţă. AndreiCodrescuînspaţiul textual al dezrădăcinării*, Bucureşti, Editura MLR, 2013.
[iv]Cristina Vănoagă Pop, "The E-researcher" în*CaieteleEchinox*, Jun 2011, vol. 20, pp. 131-136.
[v]KirbyOlson, *AndreiCodrescu and theMyth of America*, McFarland and Co., 2005.
[vi]MihaelaMoscaliuc, *Translating Eastern European Identities Into the American National Narrative (Traducereaidentităţiloresteuropeneînnaraţiuneaamericanănaţională*, Ph.D. Dissertation University of Maryland, 2006.
[vii]Alexander Gelley,*Sighting the Scene. Representation and the Specular Model in Hawthorne's Wakefield*în *Narrative Crossings. Theory and Pragmatics of Prose Fiction*, John Hopkins UP. 1986.
[viii]James Phelan, *Living to Tell About It. A Rhetoric and Ethics of Character Narration*. Ithaca: Cornell UP. 2005.
[ix] James Phelan, « «Quelqu'un raconte à quelqu'un d'autre» : une approche rhétorique de la communication narrative », în *Introduction à la narratologie postclassique: Les nouvelles directions de la recherche sur le récit*, editat de Sylvie Patron, Presses universitaires du Septentrion, 2018, pag. 63.
[x]James Phelan utilizează termenul de heterodiegeză: narațiune în afara personajelor, narațiune în care naratorul există la un nivel diferit de existență față de personaje.
[xi]Nicola Nixon, "Making Monsters, or Serializing Killers"în*American Gothic: New Interventions in a National Narrative*, ed. Robert K. Martin and Eric Savoy, Iowa City: University of Iowa Press, 1998, pp. 221-222.
[xii]Andrei Codrescu,*Miracol şi catastrofă. Dialoguri cu Robert Lazu*, Arad, Editura Hartmann, 2005.
[xiii] James Phelan, op. cit., pag. 234:"Miracles happen all the time. In fact, they never not happen. To be even half awake is to know that what happens to you could not have happened if only the law of averages was operating, or if Chaos was purely chaotic. This world is ruled by Chaos and Eros, two entities that are not arbitrary. On the contrary, they are blindingly, powerfully sensical, symmetrical, magnetic, besotted with forms, rife and improbable but inevitable, drenched in glorious necessity."

Bibliografie:

Braga, Corin, *De la arhetip la anarhetip*, Iaşi, Polirom, 2006.

Caillois, Roger, *În inima fantasticului*, traducere de Iulia Soare, Bucureşti, Meridiane, 1971.

Călinescu, Matei, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, traducere de Virgil Stanciu, Iaşi, Polirom, 2003.

Cesereanu, Ruxandra, „L'alchimie scripturale chez Andrei Codrescu". *Synergies*. Roumanie. No.5, 2010, pp. 51-61.

BDD-A28015 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:50 UTC)

Cesereanu, Ruxandra, ”Andrei Codrescu – An Anarchetypal Writer” în *Caietele Echinox* vol. 30, 2016, pp. 175-187.

Codrescu, Andrei, *Contesa sîngeroasă*, Iaşi, Polirom, 1995.

Codrescu, Andrei, *Mesi@*, Iaşi, Polirom, 1999.

Codrescu, Andrei, *Casanova în Boemia,* Iaşi, Polirom, 2005.

Codrescu, Andrei, *Miracol şi catastrofă. Dialoguri cu Robert Lazu*, Arad, Editura Hartmann, 2005.

Codrescu, Andrei, *Wakefield*, Iaşi, Polirom, 2006.

Eco, Umberto, *Şase plimbări prin pădurea narativă*, Constanţa, Editura Pontica, 2006.

Eco, Umberto, *Limiteleinterpretării*, Iaşi, Polirom, 2007.

Frye Northrop, *Anatomia criticii*, Traducere de Domnica Sterian și Mihai Spăriosu. Prefață de Vera Călin Moscaliuc, București: Ed. Univers, 1972.

Gelley, Alexander, *Sighting the Scene. Representation and the Specular Model in Hawthorne's Wakefield* în *Narrative Crossings. Theory and Pragmatics of Prose Fiction*,John Hopkins UP. 1986.

Iser, Wolfgang, *The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1978.

Moscaliuc, Mihaela, *Translating Eastern European Identities Into the American National Narrative,* Ph.D. Dissertation University of Maryland, 2006.

Nixon, Nicola, ”Making Monsters, or Serializing Killers” în *American Gothic: New Interventions in a National Narrative*, ed. Robert K. Martin and Eric Savoy, Iowa City: University of Iowa Press, 1998.

Olson, Kirby, *Andrei Codrescu and the Myth of America*,McFarland and Co., 2005.

Phelan, James, *Living to Tell About It. A Rhetoric and Ethics of Character Narration*, Ithaca: Cornell UP, 2005.

Phelan, James, “ «Quelqu'un raconte à quelqu'un d'autre» : une approche rhétorique de la communication narrative “, în *Introduction à la narratologie postclassique: Les nouvelles*

BDD-A28015 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:50 UTC)

directions de la recherche sur le récit, editat de Sylvie Patron, Presses universitaires du Septentrion, 2018, pp. 47-68.

Strugaru, Oana, *Exilul ca mod de existenţă. Andrei Codrescu în spaţiul textual al dezrădăcinării*, Bucureşti, Editura MLR, 2013.

BDD-A28015 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:59:50 UTC)